

Planeerimistasandi eesmärk ja mõõdik

Arengukavade ja **programmide** koostamisel või muutmisel on oluline sõnastada igale riigi **planeerimistasandile** eesmärk, mille täitmist seiratakse **mõõdikute** abil. Eesmärgid ja mõõdikud peavad moodustama terviku.

Eesmärkide sõnastamisel on oluline, et neil oleks selge seos arenguvõimalustega või probleemi põhjustega. Eesmärgid korrastatakse seostatud hierarhiaks ja määratakse kindlaks peamised eesmärkide saavutamise hindamiseks kasutatavad mõõdikud ning kontrollitakse eesmärkide kooskõllalisust teiste strateegiliste dokumentidega.

Eesmärgid seatakse hierarhiliselt - kõige kõrgema tasandi eesmärgid on sõnastatud ja kokku lepitud nn katusstrateegias **Eesti 2035**, arengukavas või riigi eelarvestrateegias.

Planeerimistasanditel on erinevat tüüpi eesmärgid. **Tulemusvaldkonna** ja **programmi** tasandi eesmärgid on **mõjueesmärgid**, mis väljendavad mõju või muutust ühiskonnas, mida soovitakse poliitika kujundamise kaudu esile kutsuda. Mõjueesmärk vastab küsimusele, millist mõju soovime saavutada, kuhu me soovime jõuda ning mis on see muudatus, mida me oma tegevusega esile kutsume.

Programmi tegevuse eesmärk on tulemuseesmärk, mis keskendub konkreetse valdkonna või poliitika eesmärgistamisele, vastates küsimusele, milliseid tulemusi on meil vaja selleks, et soovitud mõju saavutada.

Teenuse eesmärk on seotud operatiivse juhtimistasandiga, mis väljendab sihtrühmale loodavat väärtust konkreetse väljundnäitajana.

Vältida tuleb pikki ja hägusaid eesmärkide sõnastusi, mis ei võimalda hiljem saavutatud mõju, tulemust või väljundit võrrelda. Eesmärkide sõnastusi ei dubleerita erinevatel strateegilistel planeerimistasanditel.

Mõõdikud

Eesmärkide täitmist seiratakse mõõdikute abil, mis iseloomustavad planeerimistasanditel seatud eesmärkide saavutamist või eesmärkide poole liikumist.

Sõltumata poliitikainstrumendi (vahend või meetod eesmärkide saavutamiseks) sisust peaks selle tulemuslikkuse mõõtmiseks kasutatavad mõõdikud olema:

- asjakohased, st väljendama selget seost eesmärgiga ning olema eelarve ja eelarveotsustega seostatavad;
- usaldusväärne ja õiguspärane, st mõõdab seda, mida väidab mõõtvat;
- aktsepteeritud ja tunnustatud, st kasutatakse ametlike standardite poolt;
- olulised, st mõõtma võimalikult täpselt asjassepuutuvaid tulemusi;
- lihtsalt jälgitavad;

- võimalusel sellised, mida riik juba kogub ja avalikustab ehk andmete kogumise kulu ei tohi riigile tekitada olulist täiendavat halduskoormust või kulu.

Eelarveklassifikaatori määrase kohaselt tuleb igal planeerimistasandil seada eesmärk ja mõõdik.

Suunised mõõdikute kvaliteedi tagamiseks:

- **Tulemusvaldkonna** (arengukavade) mõõdikute sihttasemed planeeritakse ajalise perspektiiviga **kuni 10 aastat ning kuni viis mõõdikut** tulemusvaldkonna tasandil. Võimalusel kasutada Eesti 2035 mõõdikuid.
- **Programmi mõõdikute** sihttasemed seatakse **neljaks aastaks** ehk riigi eelarvestrateegia perioodiks. **Kuni viis mõjumõõdikut programmi tasandil.**
- **Programmi tegevuse** tasandil on soovitatav seada **üks kuni kaks tulemusmõõdikut.**
- **Teenuse tasandil** on soovitatav sõnastada **üks kuni kaks väljundmõõdikut.**
- **Kõikide tasemete mõõdikute sihttasemed planeeritakse iga aasta kohta ja nende täitmise seiret teostatakse samuti igal aastal.** Soovitame mitte kasutada mõõdikuid, mida mõõdetakse harva või ebaregulaarselt. Mõõdikute valikul tuleb jälgida, millise sagedusega ja millisest allikast andmed saadakse ning millist töökoormust või kulu andmete kogumine põhjustab.
- **Mõõdikud on unikaalsed, neid ei dubleerita erinevatel planeerimistasanditel.** Ainsaks erandiks soovitus kasutada Eesti 2035 mõõdikuid tulemusvaldkonna tasandil.
- Ühelgi tasandil **ei ole lubatud kasutada jah/ei sihttasemega** mõõdikuid.
- **Sihttasemed peaksid olema prognoositud numbrina** (arv, protsent või muu arvuline näitaja). Tekstilised sihttasemed võivad jääda erinevatel veebiplatvormidel (nt riigieelarve juhtimislaud) tehnilistel põhjustel edastamata ja mõõdikutest ei teki kasutajatel tervikpilti. Samal põhjusel peaks iga sihttase väljenduma ühe numbrina, mitte numbrite ja tekstide kogumina.
- Kui mõõdik on alles välja töötamisel, siis riigieelarve seletuskirjas seda ei kuvata (kustutatakse põhiandmete tabelist).
- Soovitame mõõdiku nimetuses vältida eesmärgi sõnastuses dünaamikat iseloomustavaid elemente. Näiteks „Eesti rahvaarv“, mitte „Eesti rahvaarvu kasv“, sest „rahvaarvu kasv“ sobib eesmärgi sõnastusse. Kui soovitakse kasutada dünaamikat iseloomustavat mõõdikut, siis antud näitel võiks mõõdiku nimetus olla „Eesti rahvaarvu muutus“ ning mõõdiku sihttaseme seadmisel esitatakse muutus absoluutnumbrites, indeksina või protsentides.

Eesmärkide ja mõõdikute tüübid planeerimistasanditel

Tulemusvaldkond ja programm	Programmi tegevus	Teenus
Mõjueesmärk	Tulemuseesmärk	Väljundeesmärk
Mõjueesmärk näitab poliitika sihti. Riigi sekkumine peab toetama üldeesmärgi saavutamist. Enamasti on üldeesmärk mõjutatud ka muudest teguritest ja trendidest.	Tulemuseesmärgid on poliitika vahetud eesmärgid, mis on vaja saavutada, et jõuda üldeesmärgini. Neid väljendatakse poliitika otseste tulemustena, st need peavad olema valituse tegevuse poolt otsesemalt mõjutatavad.	Väljundeesmärgid kirjeldavad oodatavat tulemust, mida riigi tegevus peaks looma. Nende eesmärkide saavutamine on riigi sekkumise eest vastutava asutuse otsese kontrolli all (st kõrvaltegurite mõju eesmärkide saavutamisele on väike). Väljundite koostõju peab olema tulemuseesmärkidega seostatav. Tihti ei ole teenuse maht omaette eesmärk, nt toetuste maht. Oluline võib olla hoopis teenuse osutamise kvaliteet, kiirus ja kulutõhusus.

Üldeesmärk on näiteks: „Eesti rahvas on kasvav rahvas ning laste ja perede heaolu ja elukvaliteet on tõusnud“. Alaeesmärk (programmi eesmärk) on näiteks: „Liiklussurmade ja raskesti vigastatute arvu vähendamine“.	Tulemuseesmärk on näiteks: „Lapse õigused on tagatud, toimiv lastekaitstesüsteem väärtustab iga last, tema arengut ja heaolu“ või „Liiklusreeglite täitmise tagamine“.	Väljundeesmärk on näiteks: „Toimiv lastekaitstesüsteem“, „Aastane joobekontrollide miinimummaht on määratud ja selle täitmine tagatud“.
Mõjumõõdik	Tulemusmõõdik	Väljundmõõdik
Mõjumõõdik näitab mõjueesmärgi saavutamist. See on üldist trendi iseloomustav mõõdik, mida püütakse riigi poliitikaga mõjutada. Reeglina ei ole taotletav mõju otseses seoses väljundi ja tulemusega.	Tulemusmõõdik näitab väljundite koostõu saavutatud tulemust. Teisisõnu väljundite koostõu peab toetama tulemusmõõdikute saavutamist.	Väljundmõõdik näitab otseseid tegevuse või teenuse tulemusi, nt toetuste rahalist mahtu, arvu, ka selle kuluefektiivsust.
Mõjumõõdik on näiteks loomulik iive, summaarne sündimuskordaja, absoluutse vaesuse määr laste seas, liikluses hukkunute arv kolme aasta keskmisena.	Tulemusmõõdik on näiteks: perest eraldatud laste arv ja % 0–17-aastastest lastest; statistilise politseioperatsiooni „Kõik puhuvad“ käigus tuvastatud mootorsõiduki joobes juhtimise osakaal kontrollitutest.	Väljundmõõdik on näiteks lastekaitsetöötajate täienduskoolituse läbinud inimeste arv; joobekontrollide arv.

Kontakt: RAM riigieelarve osakonna strateegiatallitus ram.kants.epo.ro.st@fin.ee

Viimati uuendatud 02.12.2025